

ZAŁĄCZNIK 2

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych, w szczególności określonych w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. 2014 poz. 1852 z późn. zm.)

dr Marcin Marek Łysko

Uniwersytet w Białymstoku

Wydział Prawa

Katedra Nauk Historyczno-Prawnych i Komparatystyki Prawniczej

ul. Mickiewicza 1

15–213 Białystok

email: marcinlysko@wp.pl

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Marcin Marek Łysko

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- dyplom magistra prawa uzyskany na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku w 1999 r., praca magisterska *Prace nad unifikacją i kodyfikacją polskiego prawa cywilnego w latach 1945–1956*, promotor: prof. dr hab. Adam Lityński;

- 10. 2003 r. stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa uzyskany na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku na podstawie rozprawy: *Prokuratorski nadzór ogólny w Polsce w latach 1950–1967*; promotor dr hab. Marian Mikołajczyk, recenzenci prof. dr hab. Maria Katarzyna Sójka – Zielińska oraz prof. dr hab. Adam Lityński

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- od 02.2004 r. do 10. 2009 i od 10. 2012 - adiunkt w Katedrze Nauk Historyczno-Prawnych i Komparatystki Prawniczej na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku
- od 10.2009 do 09.2012 adiunkt na Wydziale Administracji w Siedlcach Uniwersytetu w Białymstoku
- od 10.2009 r. do 09.2012 r. starszy wykładowca w Collegium Mazovia w Siedlcach

4. Osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. z 2014 poz. 1852 z późn. zm.)

Moim największym osiągnięciem naukowym, po nadaniu mi stopnia doktora nauk prawnych, jest monografia *Prace nad kodyfikacją materialnego prawa wykroczeń w Polsce Ludowej (1960-1971)*, Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2016, s. 351. Recenzję wydawniczą książki sporządził dr hab. Andrzej Sakowicz, prof. UwB. Monografia przedstawia przebieg i rezultaty prowadzonych w latach 1960–1963 oraz 1967–1971 prac kodyfikacyjnych w obszarze materialnego prawa wykroczeń Polski Ludowej, których finalnym efektem było uchwalenie kodeksu wykroczeń (k.w.). Wybór tematu miał na celu wypełnienie luki, jaką był i jest brak opracowań historycznoprawnych poświęconych genezie obowiązującej po dzień dzisiejszy kodyfikacji materialnego prawa wykroczeń z 1971 r. Monografia powstała w ramach kompleksowych badań nad dziejami polskiego prawa wykroczeń po II wojnie światowej, w szczególności prowadzonych w związku z realizacją projektu badawczego pt. Prawo karno-administracyjne Polski Ludowej (1951-1971). Zakres tych badań obejmował także kwestie związane kształtowaniem się systemu prawa wykroczeń Polski Ludowej w okresie poprzedzającym kodyfikację tego prawa oraz praktykę funkcjonowania orzecznictwa karno-administracyjnego w okresie stalinowskim i epoce

gomułkowskiej. Dopełnieniem tych badań jest podjęta na łamach niniejszej książki próba udzielenia odpowiedzi na pytanie o znaczenie prowadzonych w okresie gomułkowskim prac kodyfikacyjnych dla rozwoju polskiego prawa wykroczeń. Monografia jest pracą oryginalną, gdyż spośród opublikowanych w czasopiśmie naukowych wyników moich badań w szerszym zakresie wykorzystano jedynie artykuł poświęcony udziałowi przedstawicieli nauki w pracach nad kodyfikacją materialnego prawa wykroczeń w Polsce Ludowej. Pozostałe publikacje posłużyły za materiał o charakterze pomocniczym, stąd książka zawiera przede wszystkim całkowicie nowe ustalenia, dotychczas nie prezentowane w jakiegokolwiek postaci.

Książka składa się ze wstępu oraz dwóch części, odpowiadających poszczególnym stadiom prac kodyfikacyjnych prawa wykroczeń w ujęciu chronologicznym, i z zakończenia. Przedstawiając poszczególne etapy prac kodyfikacyjnych w szerokim stopniu wykorzystano materiały archiwalne zgromadzone w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz archiwalia znajdujące się w zasobach Instytutu Pamięi Narodowej. Zwłaszcza te ostatnie dostarczyły cennych informacji na temat ostatniej fazy prac kodyfikacyjnych (lata 1967–1971), podczas której z inicjatywy kierującego tym pracami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) przyjęto szereg rozwiązań nadających przyszłej kodyfikacji represyjne oblicze. Natomiast odnalezione w Archiwum Akt Nowych dokumenty Ministerstwa Sprawiedliwości umożliwiają szczegółowe odtworzenie przebiegu pierwszego etapu prac kodyfikacyjnych (lata 1960–1963). Zgromadzone w wyniku kwerend bibliotecznych materiały drukowane posłużyły za podstawę prezentacji poszczególnych projektów prawa o wykroczeniach, przebiegu dyskusji nad tymi projektami oraz stanowiska przedstawicieli nauki wobec podstawowych problemów prac kodyfikacyjnych.

Opisywane w monografii zagadnienia stanowiły główny nurt prowadzonych w okresie gomułkowskim prac kodyfikacyjnych prawa wykroczeń, których finalnym efektem było uchwalenie w 1971 r. k.w., kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (k.p.s.w) oraz ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń. Zdaniem przedstawicieli nauki kodyfikacja z 1971 r. nie stanowiła zasadniczego przełomu w zapoczątkowanym uchwaleniem 15 grudnia 1951 r. ustawy o orzecznictwie karno-administracyjnym (u.k.a.) procesie rozwoju prawa wykroczeń Polski Ludowej, gdyż dokonane przez nią zmiany miały „raczej charakter porządkujący i korygujący”. Stanowisko doktryny jest zasadne w odniesieniu do efektów prac nad kodyfikacją przepisów procesowych i ustrojowych, których podstawowym założeniem było stworzenie jednolitego systemu rozstrzygania spraw o wykroczenia. Dokonano tego w drodze rozciągnięcia regulacji procesowych obowiązującej u.k.a. na postępowanie przed

organami administracji specjalnej. Z kolei ustawa ustrojowa wprowadziła jednolity model organów orzekających, gdyż obok dotychczas funkcjonujących kolegiów karno-administracyjnych przy prezydiach rad narodowych utworzono kolegia przy urzędach morskich i urzędach górniczych. W świetle poczynionych w książce ustaleń należy poddać w wątpliwość bezkrytyczne posługiwanie się powyższą tezą dla oceny rezultatów prac kodyfikacyjnych w obszarze materialnego prawa wykroczeń. Wprawdzie k.w. nie stanowił zasadniczego przełomu, lecz wprowadzał szereg istotnych zmian w stosunku do obowiązującego w momencie wszczęcia prac kodyfikacyjnych systemu materialnego prawa wykroczeń. Jego filarami były niedostosowane do realiów społeczno-gospodarczych Polski Ludowej przedwojenne prawo o wykroczeniach (p.o.w.) oraz gruntownie znowelizowana w grudniu 1958 r. u.k.a. Pochodzący z 1971 r. kodeks wieńczył proces kształtowania się modelu polskiego prawa o wykroczeniach, który przebiegał pod znakiem ścierania się tendencji represyjnych z socjalistyczną ideą oddziaływania wychowawczego wobec sprawców wykroczeń.

Idea ta legła u podstaw przeprowadzonej w grudniu 1951 r. reformy materialnego prawa wykroczeń, lecz zupełnie nie zdała egzaminu w praktyce orzecznictwa. Pozbawione możliwości stosowania kary aresztu kolegia często były bezsilne wobec sprawców społecznie niebezpiecznych wykroczeń o charakterze chuligańskim lub popełnionych z związku z nadużywaniem alkoholu. Warunki dla surowego karania sprawców wykroczeń „alkoholowo–chuligańskich” stworzyła dopiero przeprowadzona w grudniu 1958 r. gruntowna nowelizacja u.k.a. Wprowadzone przez nią zmiany skutkowały odwróceniem dotychczasowych proporcji, gdyż kosztem zmniejszenia roli pierwiastka wychowawczego znacznemu wzmocnieniu uległy tendencje represyjne. Wobec przywrócenia aresztu zasadniczego i zastępczej kary aresztu katalog kar zasadniczych zyskał zdecydowanie bardziej penalne zabarwienie. Podejmowane w latach pięćdziesiątych próby stworzenia modelu prawa wykroczeń, który w sposób zrównoważony uwzględniałby zarówno pierwiastek represyjny jak też ideę wychowawczego oddziaływania wobec sprawców wykroczeń, zakończyły się niepowodzeniem. Z problemem znalezienia właściwych proporcji pomiędzy tymi dwiema przeciwstawnymi tendencjami poradzili sobie dopiero twórcy kodyfikacji z 1971 r.

Prowadzone w okresie gomułkowskim prace kodyfikacyjne skutkowały nie tylko powstaniem nowatorskiego modelu prawa wykroczeń. Z poczynionych w monografii ustaleń wynika, iż najważniejszym rezultatem tych prac było przekształcenie prawa wykroczeń z peryferyjnej dziedziny prawa administracyjnego w samodzielną gałąź prawa karnego.

Rozpoczęte w 1960 r. prace kodyfikacyjne w obszarze prawa wykroczeń były bowiem prowadzone w ramach operacji porządkowania systemu prawa administracyjnego. Władze gomułkowskie stały na gruncie stworzonej w apogeum polskiego stalinizmu „administracyjnej” koncepcji prawa wykroczeń, ze wszelkimi wynikającymi z tego podejścia konsekwencjami. Najważniejsza z nich dotyczyła sfery ustrojowej i wyrażała się w praktycznym podporządkowaniu orzecznictwa w sprawach o wykroczenia resortowi spraw wewnętrznych. Ścisłe powiązanie orzecznictwa kolegiów orzekających z aktualnymi zadaniami aparatu administracji państwowej znalazło swój wyraz w zastąpieniu terminu „prawo wykroczeń” określeniem „prawo karno-administracyjne”. Miało ono pełnić służebną rolę wobec działalności administracji państwowej, stanowiąc podstawę wymierzania kar względem tych, którzy naruszają przepisy wydane w celu utrzymania spokoju i porządku publicznego. Nawiązując do obowiązujących za wschodnią granicą teorii naukowych wykroczenia postrzegano jako czyny godzące w określone przepisami sfery działalności administracyjnej państwa.

Wbrew stanowisku czynników oficjalnych pierwszy z opracowanych w latach sześćdziesiątych projektów sytuował prawo wykroczeń w obszarze prawa karnego. Wskazuje na to zawarte w uzasadnieniu projektu prawa o wykroczeniach z 1961 r. stwierdzenie, iż „prawo o wykroczeniach jest odrębnym działem prawa karnego traktującym o czynach społecznie niebezpiecznych, które nie są przestępstwami, lecz których popełnienie jest karalne”. Analiza przebiegu pierwszej fazy prac kodyfikacyjnych prowadzi do wniosku, iż istotny wpływ na kształt rozwiązań zawartych w stworzonych na początku lat sześćdziesiątych projektach wywarli przedstawiciele nauki prawa karnego. Pozostawali oni w opozycji wobec popieranej przez MSW „administracyjnej” koncepcji prawa wykroczeń. Z racji posiadanej wiedzy cieszyli się na tyle dużym autorytetem, iż zasiadając w składzie komisji opracowujących poszczególne projekty, potrafili przeforsować swoje poglądy nawet wbrew stanowisku członków delegowanych przez ministra spraw wewnętrznych. Teoretycy prawa karnego odegrali główną rolę w opracowaniu podstaw teoretycznych systemu prawa wykroczeń Polski Ludowej. Procesowi kształtowania się prawa wykroczeń jako odrębnej dziedziny szeroko pojmowanego prawa karnego sprzyjało prowadzenie prac kodyfikacyjnych w oparciu o założenie całkowitego oderwania przyszłej kodyfikacji od części ogólnej kodeksu karnego. Obowiązujące w Polsce Ludowej przedwojenne p.o.w. posiadało charakter „ustawy przy kodeksie karnym”, wobec czego w szerokim zakresie operowało techniką odesłań do stosownych regulacji części ogólnej kodeksu karnego z 1932 r.

Podkreśleniu samodzielności części ogólnej projektu z 1961 r. służyło zamieszczenie w niej szeregu instytucji prawa karnego, które zostały zmodyfikowane w sposób uwzględniający specyfikę wykroczeń jako odrębnej od przestępstw kategorii czynów karalnych. O ile konstrukcja części ogólnej projektu została pozytywnie oceniona przez przedstawicieli nauki prawa karnego, to ze sprzeciwem większości z nich spotkała się koncepcja radykalnego odgraniczenia wykroczeń od przestępstw przy pomocy kryterium stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu. Teoretycy prawa karnego opowiadali się za traktowaniem kryterium stopnia społecznego niebezpieczeństwa jako cechy wspólnej wykroczeń i przestępstw. Wychodząc z założenia o występowaniu pomiędzy przestępstwami a wykroczeniami wyłącznie różnicy ilościowej, sformułowali postulat rozgraniczenia tych dwóch kategorii czynów karalnych przy pomocy kryterium wysokości zagrożenia karnego. Krytyka ze strony uczestniczących w dyskusji publicznej nad projektem prawa o wykroczeniach z 1961 r. przedstawicieli doktryny nie wpłynęła w istotny sposób na zmianę postawy kierującego pracami kodyfikacyjnymi MSW. Kolejny z projektów prawa o wykroczeniach zawierał kwestionowane rozwiązania w nieznacznie tylko zmodyfikowanej postaci. Projekt z 1962 r. traktował prawo wykroczeń jako samodzielny dział prawa karnego, lecz zarazem stał na gruncie koncepcji wyznaczającej prawu wykroczeń służebną rolę wobec działalności administracyjnej państwa. Główną funkcją prawa wykroczeń miała być ochrona karna dziedzin poddanych pieczy organów administracji, skutkiem czego orzekane wobec sprawców naruszeń jego przepisów sankcje przybierały postać kar administracyjnych.

W książce stwierdzono, iż kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju prawa wykroczeń Polski Ludowej posiadała podjęta przez władze partyjne w połowie 1963 r. decyzja o odrzuceniu projektu kodeksu karnego. Wyrażonej przez uczestników dyskusji publicznej krytyce tego projektu towarzyszyły żądania przestrzegania zasady kompleksowości prac kodyfikacyjnych w obszarze szeroko pojmowanego prawa karnego. Do postulatów tych nawiązywały władze partyjne celem uzasadnienia decyzji o wstrzymaniu wszelkich prac kodyfikacyjnych do czasu opracowania założeń przyszłego kodeksu karnego. Miał on stanowić punkt odniesienia dla pozostałych aktów prawnych z zakresu szeroko pojmowanego prawa karnego, w tym także przyszłej kodyfikacji prawa wykroczeń. Podjęta przez władze partyjne decyzja w sposób definitywny przesądzała o powrocie prawa wykroczeń do obszaru prawa karnego, skutkiem czego był upadek dosyć silnie reprezentowanej jeszcze na początku lat sześćdziesiątych koncepcji prawa wykroczeń jako gałęzi prawa administracyjnego. Z kolei przyjęcie za punkt odniesienia podstawowych założeń projektu nowego kodeksu karnego

oznaczało prowadzenie dalszych prac kodyfikacyjnych w oparciu o założenie ścisłej harmonizacji prawa wykroczeń z prawem karnym.

Realizacji tego założenia sprzyjało uchwalenie 17 czerwca 1966 r. ustawy o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego. Ustawa o przekazaniu stanowiła punkt wyjścia wznowionych w 1967 r. prac kodyfikacyjnych. Wyrażona w tej ustawie tendencja do „kryminalizacji” prawa wykroczeń znalazła swój wyraz w procesie stopniowego wprowadzenia elementów prawnokarnych. Wypierały one rozwiązania stworzone z myślą o wykroczeniach jako czynach godzących w spokój i porządek publiczny oraz zakłócających organizatorskie poczynania administracji. Kodyfikacja z 1971 r. nie tylko utrzymała stan prawny stworzony ustawą o przekazaniu, lecz poszła znacznie dalej przejmując kolejną poważną grupę występków do grupy wykroczeń. Skutkiem tego procesu była zasadnicza zmiana oblicza polskiego prawa wykroczeń, które obok tradycyjnych wykroczeń o charakterze przeciwporządkowym, zawierało także czyny o charakterze kryminalnym. Powstałe z przekształcenia dotychczasowych występków czyny wyróżniał stosunkowo wysoki jak na wykroczenia stopień społecznego niebezpieczeństwa.

Poczynione w książce ustalenia prowadzą do wniosku, iż w wyniku prowadzonych w okresie gomułkowskim prac kodyfikacyjnych prawo wykroczeń zarówno pod względem treści, jak i kształtu zewnętrznego ostatecznie uplasowało się w obszarze prawa karnego. Powszechną aprobatę zyskał pogląd w myśl którego prawo wykroczeń pełniło podobne funkcje jak prawo karne, lecz przedmiotem jego zainteresowania były czyny o nieco niższym stopniu społecznej szkodliwości niż przestępstwa. Jego istotę trafnie określił jeden z twórców kodyfikacji J. Bafia, którego zdaniem „nowe prawo o wykroczeniach spełnia funkcje te same co prawo karne w ogóle, ale odnosi je do czynów o nieco niższym stopniu społecznego niebezpieczeństwa niż przestępstwo w postaci występku”. Pomimo merytorycznej jednolitości szeregu instytucji k.w. i kodeksu karnego z 1969 r. pomiędzy tymi dwoma kodeksami występowały także różnice. Były one na tyle poważne, iż w zgodnej opinii przedstawicieli nauki nadawały prawu wykroczeń charakter samodzielnej gałęzi szeroko pojmowanego prawa karnego.

W rezultacie prowadzonych w okresie gomułkowskim prac kodyfikacyjnych zatarciu uległy silnie eksponowane jeszcze na początku lat sześćdziesiątych różnice pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem, gdyż to ostatnie definitywnie przestało być postrzegane w

kategoriach czynu godzącego w działalność aparatu administracji państwowej. Do zbliżenia tych dwóch kategorii czynów karalnych przyczyniła się przyjęta przez teoretyków prawa karnego koncepcja materialnej jednorodności wykroczeń i przestępstw. Nauka prawa niemal jednomyślnie uznała, iż pomiędzy przestępstwami i wykroczeniami występuje różnica jedynie o charakterze ilościowym, sprowadzająca się do stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu. W nawiązaniu do stanowiska doktryny twórcy kodyfikacji z 1971 r. przyjęli mieszaną definicję wykroczenia, pozostającą w ścisłym związku z funkcjonującym na gruncie prawa karnego określeniem przestępstwa. Towarzyszący kryterium materialnemu element formalny, jakim była wysokość ustawowego zagrożenia, w sposób nie budzący wątpliwości umożliwił ustalenie czy dany czyn zabroniony stanowi wykroczenie. Konsekwencją przyjęcia założenia o tożsamości rodzajowej wykroczeń i przestępstw było nie tylko ustanowienie zbliżonych zasad odpowiedzialności, lecz także przyjęcie takich samych dyrektyw wymiaru kary.

Przeprowadzone badania potwierdzają słuszność tezy sformułowanej przez L. Falandysza, którego zdaniem w wyniku prac kodyfikacyjnych polskie prawo wykroczeń „przeszło być zbiorem tradycyjnych, subsydiarnych przepisów o naruszeniach porządkowych” i zyskało zupełnie nowe oblicze. Charakter części szczególnej k.w. determinowały przede wszystkim wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji oraz powstałe z przekształcenia dotychczasowych występków wykroczenia przeciwko mieniu i interesom konsumentów. Uwzględniając potrzeby wynikające z rozwoju życia społecznego, kodyfikacja z 1971 r. chroniła nieporównywalnie szerszy zakres dóbr niż nawiązujące do tradycyjnych funkcji prawa wykroczeń p.o.w. Przepisy części szczególnej k.w. odnosiły się do wielu dziedzin prawa, a wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej wiązały się nawet ze sferą etyki. Nowe oblicze polskiego prawa wykroczeń znalazło swój wyraz w przyjętej przez ustawodawcę terminologii, która definitywnie zrywała z określeniem „prawo karno-administracyjne”. Odejście od dotychczasowej nomenklatury miało miejsce również na gruncie pozostałych ustaw tworzących kompleksową kodyfikację prawa wykroczeń Polski Ludowej. W wyniku uchwalenia k.p.s.w. utracił rację bytu termin „orzecznictwo karno-administracyjne”, zaś ustawa ustrojowa przekształciła kolegia karno-administracyjne w kolegia do spraw wykroczeń. Zmiana terminologii stanowiła konsekwencję oficjalnego powrotu prawa wykroczeń do obszaru prawa karnego, a zarazem potwierdzenie słuszności stanowiska prezentowanego przez przedstawicieli nauki prawa przez cały czas trwania prac kodyfikacyjnych.

Konsekwencją prowadzenia drugiej fazy prac kodyfikacyjnych w oparciu o założenie synchronizacji przepisów przyszłego prawa o wykroczeniach z projektem kodeksu karnego Polski Ludowej było przyjęcie zasady polaryzacji wykroczeń i rozwarstwienia odpowiedzialności. Koncepcja ta nawiązywała do podjętej we wrześniu 1961 r. przez Sekretariat KC PZPR uchwały, która zapoczątkowała nowy rozdział w polityce kryminalnej dotyczącej drobnych czynów karalnych. Realizując uchwałę władz partyjnych kodyfikatorzy materialnego prawa wykroczeń przyjęli założenie ograniczania środków represyjnych do czynów najpoważniejszych. Wobec sprawców wykroczeń o niewielkim ciężarze gatunkowym zakładano stosowanie instytucji środków oddziaływania wychowawczego obok lub w miejsce tradycyjnych kar. Skutkiem tego opracowane podczas drugiej fazy prac kodyfikacyjnych projekty prawa o wykroczeniach posiadały coraz bardziej rozbudowany katalog kar i środków oddziaływania pozakarnego, w połączeniu z precyzyjnym określeniem zasad ich wymiaru. Synchronizacji prawa o wykroczeniach z kodeksem karnym służyło także wprowadzenie zgodnego z tradycjami polskiego ustawodawstwa podziału na kary zasadnicze i dodatkowe. Formalne wyodrębnienie tych dwóch kategorii kar dotychczas nie funkcjonowało na gruncie prawa wykroczeń, lecz jego uwzględnienie było potrzebne z uwagi na poważne wzbogacenie metod oddziaływania na sprawców wykroczeń. Stworzeniu podstaw dla prowadzenia elastycznej polityki karnej służyło wyjście poza krąg tradycyjnych kar aresztu i grzywny. Podniesienie nagany do rangi kary zasadniczej sprzyjało łagodnemu traktowaniu sprawców wykroczeń o niewielkim ciężarze gatunkowych, wobec których nie zachodziła potrzeba stosowania środków o charakterze represyjnym. Rozszerzenia katalogu kar zasadniczych dokonano również w drodze wprowadzenia kary ograniczenia wolności. Przejęta z uchwalonego w 1969 r. kodeksu karnego kara ograniczenia wolności uległa twórczej modyfikacji pod kątem dostosowania jej do specyfiki wykroczeń jako czynów o mniejszym niż przestępstwa ciężarze gatunkowym. Obok kar w tradycyjnym tego słowa znaczeniu k.w. przewidywał także nawiązkę i obowiązek odszkodowawczy, których rola uległa wzmocnieniu na tle dotychczasowego stanu prawnego.

Dążąc do nadania orzecznictwu w sprawach wykroczeń elastycznego charakteru kodyfikatorzy materialnego prawa wykroczeń stworzyli stojący w opozycji wobec tradycyjnych kar system środków oddziaływania społeczno-wychowawczego. Pomimo wprowadzenia do k.w. szeregu środków o charakterze nierepresyjnym, w praktyce sprawdziło się tylko rozwiązanie przewidujące rezygnację z wszczęcia postępowania na rzecz samodzielnego załatwienia sprawy przez organ ujawniający wykroczenie. W zmodyfikowanej

postaci rozwiązanie to funkcjonuje po dzień dzisiejszy, gdyż k.w. przewiduje możliwość poprzestania na zastosowaniu pouczenia, ostrzeżenia, zwróceniu uwagi lub innych środków oddziaływania wychowawczego.

Również katalog kar dodatkowych miał uwzględniać towarzyszącą drugiej fazie prac kodyfikacyjnych koncepcję „różnicowania i wzbogacania środków pozostających do dyspozycji kolegiów, umożliwiających szeroko pojętą indywidualizację kary”. Przeprowadzone badania prowadzą do przeciwnego wniosku. Stworzony w wyniku prac kodyfikacyjnych katalog kar dodatkowych cechowała daleko posunięta surowość, gdyż z punktu widzenia sprawcy skutki orzeczenia kar dodatkowych były znacznie bardziej dotkliwe niż kar zasadniczych. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza nowych na gruncie polskiego prawa wykroczeń kar dodatkowych. Były nimi zakaz prowadzenia określonej działalności oraz wykonywania czynności związanych z wymaganym zezwoleniem i zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych. Szczególnie dotkliwe konsekwencje wobec osób wykonujących zawód kierowcy zawierała orzekana na okres do dwóch lat kara dodatkowa zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych

W książce podkreślono dążenie kodyfikatorów materialnego prawa wykroczeń do stworzenia podstaw dla surowego traktowania sprawców czynów o dużym ciężarze gatunkowym. Wskutek tego k.w. cechował „surowy stosunek przepisów do osób szczególnie dotkliwe dających się we znaki społeczeństwu, a mianowicie, do recydywistów i chuliganów”. Kodyfikacja z 1971 r. traktowała chuligański charakter czynu jako okoliczność obciążającą, wprowadzając zarazem szereg dalszych obostrzeń w sferze wymiaru kary wobec sprawców tej kategorii czynów. Spośród nich wyróżniały się nie znane dotychczasowemu ustawodawstwu zakaz warunkowego zawieszenia wykonania kary aresztu, całkowity zakaz orzekania nagany oraz możliwość orzeczenia nawiązki w przypadku wyrządzenia szkody wykroczeniem o charakterze chuligańskim. Nowym regulacjom antychuligańskim towarzyszyło zaostrzenie karalności czynów popełnionych pod wpływem alkoholu, co stanowiło usankcjonowanie dotychczasowej praktyki kwalifikowania nietrzeźwości sprawcy jako podstawowej przesłanki wpływającej na chuligański charakter wykroczenia. Surowy stosunek twórców kodyfikacji z 1971 r. wobec recydywistów wyrażał się także w przywiązaniu zasadniczego znaczenia do formalnego faktu uprzedniego skazania, wskutek czego organy orzekające nie brały pod uwagę rzeczywistego stopnia demoralizacji sprawcy oraz charakteru popełnianych przez niego czynów.

Poczynione w monografii ustalenia dotyczące sposobu realizacji koncepcji polaryzacji wykroczeń i rozwarstwienia odpowiedzialności ich sprawców, potwierdzają słuszność opinii sformułowanej przez J. Szumskiego. Autor ten postrzega większość nowych instytucji części ogólnej k.w. jako przejaw zaostrzenia intensywności penalizacji. Instytucje te zostały bowiem stworzone z myślą o surowym traktowaniu sprawców czynów „alkoholowo-chuligańskich”, którzy stanowili najliczniejszą grupę osób ponoszących odpowiedzialność przed kolegami. Wprawdzie kodyfikacja z 1971 r. stwarzała organom orzekającym wiele możliwości łagodnego reagowania, przez co nie obligowała ich do prowadzenia surowej polityki karnej, lecz z punktu widzenia praktyki stanowiła wyraz kontynuacji punitywnej tendencji legislacyjnej. Decydujący wpływ na przebieg prac kodyfikacyjnych wywierało bowiem MSW, postrzegające kompleksową kodyfikację prawa wykroczeń jako narzędzie „ochrony porządku publicznego i umacniania dyscypliny społecznej”.

O ile część ogólna k.w. zawierała regulacje sprzyjające prowadzeniu łagodnej polityki karnej, to stworzona w wyniku prac kodyfikacyjnych część szczególna została ukształtowana w duchu represyjnym. Analiza przebiegu drugiej fazy tych prac prowadzi do wniosku, iż dokonując doboru sankcji grożących za poszczególne wykroczenia kierowano się w pierwszym rzędzie względami prewencji generalnej. Wskutek tego kodyfikacja z 1971 r. szeroko operowała tradycyjnymi karami o charakterze izolacyjnym i majątkowym. Represyjnego oblicza części szczególnej nie było w stanie przysłonić nawet zamieszczenie w części ogólnej przepisu podkreślającego wyjątkowy charakter kary aresztu zasadniczego. Rozwiązanie to należy ocenić jako deklarację o charakterze propagandowym, za którą próbowano ukryć fakt powszechnego posługiwania się tą najsurowszą z kar zasadniczych. Prawie co trzecie uwzględnione w części szczególnej k.w. wykroczenie było zagrożone karą aresztu zasadniczego i to niemal zawsze w maksymalnym wymiarze.

Częściowym usprawiedliwieniem twórców kodyfikacji z 1971 r. była konieczność szerokiego uwzględnienia w części szczególnej wykroczeń powstałych z przekształcenia dotychczasowych występków o charakterze typowo kryminalnym. Opatrzenie wykroczeń przekazanych karą aresztu uzasadniał ich wysoki ciężar gatunkowy, podobnie jak szczególnie uciążliwych ze społecznego punktu widzenia wykroczeń „alkoholowo-chuligańskich”. W książce podkreślono brak racjonalnego uzasadnienia dla częstego posługiwania się aresztem zasadniczym w sankcjach wykroczeń o charakterze przeciwporządkowym. K.w. dopuszczał stosowanie tej kary wobec sprawców wykroczeń drogowych, osób uprawiających żebractwo w miejscu publicznym, czy kobiet trudniących się nierządem w miejscach publicznych.

Represyjność stworzonego w wyniku prac kodyfikacyjnych systemu prawa wykroczeń wzmacniało wprowadzenie innych niż areszt zasadniczy rozwiązań prowadzących do pozbawienia wolności w następstwie popełnienia wykroczenia. Osadzenie w areszcie mogło nastąpić w wyniku zarządzenia wykonania kary aresztu warunkowo zawieszanej, uchylania się ukaranego od wykonania kary ograniczenia wolności, a zwłaszcza wykonania zastępczej kary aresztu na wypadek nieuiszczenia wymierzonej kary grzywny. Szerokie posługiwanie się przez kodyfikację z 1971 r. pozbawieniem wolności jako swoistym „wzmocnieniem oddziaływania innych środków karnych” czyniło z polskiego prawa wykroczeń jeden z najbardziej represyjnych systemów w wymiarze ogólnosiwiatowym.

Analiza stworzonych w drugiej fazie prac kodyfikacyjnych projektów prawa o wykroczeniach prowadzi do wniosku, iż znikomy wpływ na kształt części szczególnej k.w. wywarła towarzysząca tym pracom idea depenalizacji. Proces całkowitej rezygnacji z karalności czynów będących dotychczas wykroczeniami objął zaledwie kilka niezbyt często występujących w praktyce orzecznictwa czynów. W równie skromnym zakresie kodyfikatorzy materialnego prawa wykroczeń uwzględnili koncepcję częściowej depenalizacji, która przewidywała karalność naruszenia niektórych obowiązków ciążących na obywatelach od uprzedniej bezskuteczności administracyjnego postępowania egzekucyjnego. Koncepcja ta została zrealizowana na gruncie czynów, których sprawcy powinni ponosić odpowiedzialność wyłącznie w trybie administracyjnym. Poczyniona uwaga dotyczy zwłaszcza warunkowej karalności uchylania się od obowiązku rejestracji biblioteki oraz uzależnionej od dwukrotnego nieuiszczenia nałożonych kar umownych odpowiedzialności sprawców przejazdów bezbiletowych /wykroczenie szalbierstwa/. Znacznie bardziej wskazane byłoby poddanie częściowej depenalizacji powszechnie występujących w praktyce orzecznictwa wykroczeń przeciwko obowiązkowi ewidencji ludności. Zamiast tego zostały one opatrzone nieadekwatną do ich ciężaru gatunkowego sankcją w postaci kary ograniczenia wolności.

W książce podkreślono, iż wobec skromnych rozmiarów proces depenalizacji nie był w stanie przesłonić represyjnego oblicza przepisów części szczególnej kodyfikacji z 1971 r. Jego utrwaleniu sprzyjało wprowadzenie karalności czynów nie będących dotychczas wykroczeniami, co uzasadniono masowym występowaniem nowych stanów faktycznych oraz ich negatywnym postrzeganiem przez społeczeństwo. Jednakże tylko część z nich stanowiły zachowania, które wskutek zmieniających się warunków życia przybrały na sile i wymagały skutecznego przeciwdziałania ich dalszemu rozprzestrzenianiu się w drodze

stosowania środków represyjnych. Ze społecznego punktu widzenia pożądane było wprowadzenie karalności takich czynów jak rzucanie kamieniami w pojazdy mechaniczne, złośliwe lub swawolne utrudnianie korzystania z urządzeń przeznaczonych do publicznego użytku, czy też nieostrożne prowadzenie pojazdu samochodowego poza drogą publiczną. Podkreśleniu odpowiedzialności związanej z faktem sprawowania opieki lub nadzoru nad małoletnim służyło uznanie za wykroczenie przypadków narażenia dziecka na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia.

Szereg kontrowersji towarzyszyło wprowadzeniu karalności naruszenia podstawowych obowiązków wynikających z faktu sprawowania władzy rodzicielskiej lub opieki. Wprawdzie uczestnicy dyskusji społecznej nad projektem z 1970 r. nie kwestionowali potrzeby penalizacji szczególnie rażących zaniedbań ze strony rodziców lub opiekunów, lecz ostrej krytyce poddali określenie przesłanek ich odpowiedzialności przy pomocy sformułowań o charakterze ocennym. Ich precyzyjne zdefiniowanie dla potrzeb praktyki było wręcz niemożliwe, co otwierało szerokie pole dla swobodnej interpretacji omawianego przepisu przez organy orzekające. Przedmiotem szczególnej krytyki ze strony przedstawicieli nauki i środowiska prawniczego był przepis wprowadzający karalność publicznych przejawów prostytucji, który został oceniony jako stojący w sprzeczności z zasadą *nullum crimen sine lege*. W książce zwrócono uwagę na fakt, iż penalizacja zjawiska prostytucji, które było nierozłącznie związane z zachodzącymi w latach sześćdziesiątych przemianami w sferze obyczajowości, wpisuje się w typowy dla epoki gomułkowskiej klimat tworzenia problemów zastępczych. Ich sztuczne nagłaśnianie miało odwrócić uwagę społeczeństwa od rzeczywistych słabości systemu w drodze stworzenia negatywnego obrazu określonych grup społecznych, którym władze zarzucały lekceważący stosunek wobec odgórnie narzuconych reguł postępowania i zasad moralności socjalistycznej.

Analiza przepisu części szczególnej kodyfikacji z 1971 r. penalizującego najczęściej występujące w praktyce przypadki naruszenia spokoju i porządku publicznego (art. 51 k.w.) prowadzi do wniosku iż powstał on z myślą o skutecznej realizacji wytycznych władz partyjnych nakazujących „zdecydowanie i konsekwentnie zwalczać ujemne zjawiska społeczne”. Ogólnikowemu sformułowaniu i nieostrości znamion czynu zabronionego towarzyszyło ustanowienie niezmiernie szerokiego zakresu penalizacji. Przewidziano bowiem karalność trudnych w zdefiniowaniu podżegania i pomocnictwa do naruszenia spokoju i porządku publicznego. Podważający funkcję gwarancyjną prawa karnego przepis został słusznie określony przez L. Falandysza jako sformułowany w trzech zdaniach „mały

kodeks karny”. Przepis ten został wprowadzony nie tylko z myślą o sprawcach wykroczeń „alkoholowo–chuligańskich”, gdyż służył także pociąganiu do odpowiedzialności osób wykolejonych społecznie na tle chronicznego spożywania alkoholu

Krytycznie oceniając typowo represyjny, a miejscami wręcz sprzyjający powstaniu nadużyć w praktyce orzecznictwa charakter niektórych przepisów części szczególnej k.w. monografia podkreśla fakt stworzenia aktu prawnego odpowiadającego wymogom kodyfikacji o charakterze częściowym. Jej zakresem objęto najważniejsze wykroczenia będące przedmiotem orzecznictwa kolegiów, o czym świadczy zgrupowanie w części szczególnej stanów faktycznych ponad 90 % spraw kierowanych do kolegiów przez organy ścigania. W porównaniu ze stanowiącym punkt wyjścia prac kodyfikacyjnych p.o.w. część szczególna kodyfikacji z 1971 r. została sensownie rozbudowana. Dokonano tego poprzez zgrupowanie w niej tych stanów faktycznych przewidzianych w ustawach szczególnych, których znacznie rosło wraz z postępującymi w szybkim tempie przeobrażeniami stosunków społecznych. Chociaż k.w. chronił bez porównania szerszy zakres stosunków społecznych, to jego część szczególna została rozbudowana w rozsądny sposób, bez nadmiernego uciekania się do dyspozycji opisowych lub zawierających przykładowe wyliczenie stanów faktycznych wykroczeń o charakterze naruszeń administracyjnych. Niezbyt liczne klauzule generalne, których wprowadzenie stanowiło konsekwencję przejścia szeregu przepisów karnych zawartych w ustawach z dziedziny prawa administracyjnego, zostały z reguły umieszczane w kontekstach ułatwiających ich wyjaśnienie.

Pomimo krytycznych uwag, które znalazły potwierdzenie w praktyce funkcjonowania w pełni dyspozycyjnych wobec MSW kolegiów do spraw wykroczeń, stworzony w wyniku prac kodyfikacyjnych system prawa wykroczeń należy ocenić pozytywnie. Stanowił bowiem umiejętnie połączenie tradycyjnych koncepcji prawa wykroczeń o charakterze typowo represyjnym, z socjalistyczną ideą oddziaływania wychowawczego, ukierunkowaną na łagodzenie represji aż do jej zastąpienia przez środki o charakterze pozakarnym. Oceniając rezultaty prowadzonych w okresie gomułkowskim prac kodyfikacyjnych zwrócono uwagę, iż prace te toczyły się pod dyktando resortu spraw wewnętrznych. Przez cały okres Polski Ludowej MSW przejawiało ambicje tworzenia z prawa wykroczeń swoistego prawa resortowego, nastawionego na represjonowanie społeczeństwa w celu wymuszenia jego subordynacji. Analiza przebiegu tych prac potwierdza, iż inicjatywy MSW wprowadzono do k.w. rozwiązania sprzyjające traktowaniu orzecznictwa kolegiów jako instrumentu służącego realizacji bieżących interesów tego resortu. Rozwiązania te były wykorzystywane zwłaszcza

w okresie kryzysów politycznych. Wyraźny dysonans pomiędzy leżącym u podstaw prac kodyfikacyjnych założeniem polaryzacji wykroczeń i rozwarstwienia odpowiedzialności a praktyką funkcjonowania kolegiów stanowił konsekwencję hołdowania administracyjnej koncepcji orzecznictwa w sprawach o wykroczenia. Kiedy w wyniku zapoczątkowanych w 1989 r. przemian ustrojowych kolegia przeniesiono do struktur resortu sprawiedliwości, to nagle okazało się iż k.w. stwarza warunki do prowadzenia racjonalnej polityki karnej. Wyrazem tego był zapoczątkowany w 1990 r. proces łagodzenia nadmiernej represyjności orzecznictwa kolegiów, przejawiający się w pełnej realizacji założeń przyjętych za podstawę prowadzonych w latach sześćdziesiątych prac kodyfikacyjnych prawa wykroczeń.

Wejście w życie kodeksu karnego z 1997 r. pociągnęło za sobą konieczność nowelizacji części ogólnej k.w. w kierunku dopasowania jej rozwiązań do obowiązującej kodyfikacji prawa karnego. Poczynione w książce ustalenia prowadzą do wniosku, iż wprowadzone zmiany nie naruszyły trzonu rozwiązań stworzonych podczas prowadzonych w okresie gomułkowskim prac kodyfikacyjnych. Przeprowadzona w 1998 r. reforma przyczyniła się natomiast do wyeliminowania zdecydowanej większości wad kodyfikacji materialnego prawa wykroczeń, na których występowanie w okresie Polski Ludowej zwracali uwagę zarówno przedstawiciele nauki jak i środowiska prawniczego. Jednakże wobec utrzymania karalności publicznych przejawów prostytucji oraz penalizacji niedopełnienia podstawowych obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej nie straciły na aktualności krytyczne uwagi wysuwane zwłaszcza przez uczestników społecznej dyskusji nad projektem prawa o wykroczeniach z 1970 r. W niezmienionej postaci obowiązuje kwestionowany przez L. Falandysza przepis k.w. obejmujący szereg stanów faktycznych związanych z naruszeniami spokoju i porządku publicznego. Fakt obowiązywania tego rodzaju rozwiązań należy ocenić jako niechlubne dziedzictwo systemu komunistycznego, a zarazem argument uzasadniający potrzebę przeprowadzenia kompleksowej reformy systemu materialnego prawa wykroczeń.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora przedmiotem moich zainteresowań naukowych były następujące zagadnienia:

a) Prokuratorski nadzór ogólny w Polsce Ludowej

- b) **Stosunki Państwo - Kościół w okresie gomulłkowskim**
 - c) **Prawo karno-administracyjne Niemieckiej Republiki Demokratycznej**
 - d) **Prawo publiczne II Rzeczypospolitej Polskiej**
 - e) **System prawa wykroczeń Polski Ludowej**
 - f) **Orzecznictwo karno-administracyjne Polski Ludowej**
 - g) **Wymiar sprawiedliwości Polski Ludowej**
- a) **Prokuratorski nadzór ogólny w Polsce Ludowej**

Problematyka związana z wprowadzoną w 1950 r. instytucją prokuratorskiego nadzoru ogólnego stanowiła pierwszy obszar moich zainteresowań badawczych, którym zajmowałem się podczas odbytych na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku studiów doktoranckich. Najważniejszy efekt tych badań stanowiła rozprawa doktorska zatytułowana *Prokuratorski nadzór ogólny w Polsce w latach 1950-1967*, która w wersji zmodyfikowanej została opublikowana przez Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2006, s. 241. Podstawowa teza książki, iż „wbrew oficjalnie lansowanym w Polsce Ludowej poglądom prokuratorski nadzór ogólny nie zastępował sądownictwa administracyjnego, gdyż służył przede wszystkim ochronie interesu państwowego poprzez wspieranie realizacji polityki społeczno-gospodarczej władz komunistycznych” została powszechnie przyjęta w polskiej literaturze naukowej. Monografia uzyskała pozytywną recenzję: Rec. W. Czerwiński, w: „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2007, nr 4, s. 157–160.

Ponadto w ramach badań nad praktyką funkcjonowania prokuratorskiego nadzoru ogólnego w Polsce Ludowej opublikowałem artykuły:

- 1) *Prokuratorski nadzór ogólny w akcji dostaw obowiązkowych w Polsce Ludowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2003, t. I, s. 81–102.
- 2) *Prokuratorski nadzór ogólny nad orzecznictwem karno-administracyjnym w Polsce Ludowej*, „Miscellanea Iuridica” 2005, t. 7, s. 151–175.
- 3) *Prokuratorski nadzór ogólny w Polsce w latach 1950–1967*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2, s. 203–224.

4) *Skargi i zażalenia w działalności prokuratorskiego nadzoru ogólnego w Polsce Ludowej*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2006, t. IV, s. 143–160.

5) *Ochrona interesów majątkowych państwa w działalności prokuratorskiego nadzoru ogólnego w Polsce Ludowej*, w: *Podstawy materialne państwa. Zagadnienia prawnohistoryczne*, red. D. Bogacz, M. Tkaczuk, Szczecin 2006, s. 739–750.

6) *Jednostka w działalności prokuratorskiego nadzoru ogólnego w Polsce Ludowej*, w: *Jednostka a państwo na przestrzeni wieków*, red. J. Radwanowicz–Wanczewska, P. Niczyporuk, K. Kuźmich, Białystok 2008, s. 107–124.

Analizy założeń teoretycznych instytucji prokuratorskiego nadzoru ogólnego w aspekcie prawnoporównawczym dokonałem w artykule:

7) *Prokuratorski nadzór ogólny w Polsce Ludowej na tle idei sądownictwa administracyjnego*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2004, t. II, s. 109–123.

b) Stosunki Państwo - Kościół w okresie gomulłowskim

Kolejny obszar moich zainteresowań badawczych stanowiły relacje Państwo – Kościół w okresie rządów Władysława Gomulki. Zostały one przedstawione w świetle prawodawstwa oraz praktyki działania aparatu administracji państwowej w następujących publikacjach:

1) *Zbiórki publiczne na rzecz Kościoła rzymskokatolickiego w świetle polityki wyznaniowej władz okresu gomulłowskiego*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2007, t. V, s. 157–173.

2) *Kolegia karno–administracyjne w walce z Kościołem katolickim w Polsce (1956–1970)*, „Czasopismo Prawno–Historyczne” 2007, t. LIX, z. 1, s. 129–152.

3) *Działalność duszpasterska Kościoła katolickiego w świetle prawodawstwa i praktyki władz okresu gomulłowskiego*, w: *Cuius regio eius religio?*, t. II, red. G. Górski, L. Ćwikła, M. Lipska, Lublin 2008, s. 457–481.

4) *Dokumenty archiwalne dotyczące orzecznictwa karno–administracyjnego w sprawach związanych z działalnością polskiego Kościoła rzymskokatolickiego w latach 1960–1961*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2007, t. V, s. 177–192.

c) Prawo karno-administracyjne Niemieckiej Republiki Demokratycznej

We wrześniu 2008 r. przebywałem na stypendium naukowym Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte we Frankfurcie nad Menem. W bibliotece instytutu prowadziłem badania nad prawem karno-administracyjnym Niemieckiej Republiki Demokratycznej, których rezultaty przedstawiłem w artykułach:

- 1) *Prawo wykroczeń Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2009, t. VII, s. 121–140.
- 2) *Spoleczne organy wymiaru sprawiedliwości w Niemieckiej Republice Demokratycznej*, w: *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, księga II, red. M. Mikołajczyk, Białystok – Katowice 2010, s. 573–593.

d) Prawo publiczne II Rzeczypospolitej Polskiej

Wprawdzie moja aktywność naukowa koncentrowała się na okresie Polski Ludowej, lecz przedmiotem moich zainteresowań badawczych były także wybrane zagadnienia prawa publicznego II Rzeczypospolitej Polskiej. Problematykę prawa wyznaniowego oraz pozycji prawnej kobiet w okresie międzywojennym poruszyłem w artykułach:

- 1) *Przepisy wyznaniowe w konstytucji marcowej*, w: *Konstytucja: ustrój polityczny; system organów państwowych. Prace ofiarowane Profesorowi Marianowi Grzybowskiemu*, red. S. Bożyk, A. Jamróz, Białystok 2010, s. 313–330.
- 2) *Przepisy wyznaniowe w konstytucjach II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2013, t. 5, s. 65 – 82.
- 3) *Udział kobiet w życiu publicznym II Rzeczypospolitej*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2015, t. XIV, z. 1, s. 381–400.

e) System prawa wykroczeń Polski Ludowej

Ważną część mojego dorobku naukowego stanowią publikacje poświęcone kształtowaniu się modelu prawa wykroczeń Polski Ludowej w okresie poprzedzającym dokonaną w 1971 r. kodyfikację tego prawa. Przeprowadziłem zarówno analizę założeń

leżących u podstaw przyjęcia socjalistycznego modelu orzecznictwa karno-administracyjnego, jak też poszczególnych instytucji wprowadzonych przez uchwaloną w grudniu 1951 r. u.k.a. Uwzględniłem problematykę prowadzonych w drugiej połowie lat pięćdziesiątych prac kodyfikacyjnych prawa karno-administracyjnego Polski Ludowej, które zostały wstrzymane na rzecz przeprowadzonej w grudniu 1958 r. gruntownej nowelizacji u.k.a. Przedstawiłem proces tworzenia kolegialnych organów orzekających w sprawach o wykroczenia oraz tryb zasady obsady personalnej kolegiów karno-administracyjnych. W ramach badań nad kształtowaniem się systemu prawa wykroczeń opublikowałem:

- 1) *Kara pracy poprawczej w orzecznictwie karno-administracyjnym Polski Ludowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2008, t. VI, s. 143–168.
- 2) *System kar w prawie wykroczeń Polski Ludowej*, w: *Culpa et poena – z dziejów prawa karnego*, red. M. Mikuła, Kraków 2009, s. 307–326.
- 3) *Początki prac nad kodyfikacją prawa karno-administracyjnego Polski Ludowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2011, t. X, s. 217–243.
- 4) *Kształtowanie się ustroju kolegiów orzekających w Polsce Ludowej (1952–1956)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2012, t. LXIV, z. 2, s. 249–275.
- 5) *Socjalistyczna reforma orzecznictwa karno-administracyjnego Polski Ludowej*, w: *Pro memoriał. Księga pamiątkowa dla uczczenia pamięci Profesor Krystyny Kamińskiej*, red. A. Gaca, Toruń 2013, s. 315–344.
- 6) *Środki zaskarżania orzeczeń karno-administracyjnych w Polsce Ludowej*, w: *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, red. D. Gil, Stalowa Wola 2013, s. 359–374.
- 7) *Aparat biurokratyczny orzecznictwa karno-administracyjnego Polski Ludowej*, w: *Dzieje biurokracji*, t. V, część II, red. A. Gaca, A. Górak, Z. Naworski, Lublin – Toruń – Włocławek 2013, s. 561–676.
- 8) *Zasady obsady personalnej kolegiów karno-administracyjnych Polski Ludowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2013, t. XII, s. 321–349.
- 9) *Reforma prawa karno-administracyjnego Polski Ludowej z 1958 r.*, „Z Dziejów Prawa” 2014, t. 7, s. 211–242.

10) *Obwiniony jako uczestnik postępowania w sprawach o wykroczenia – wczoraj i dziś*, w: *Role uczestników postępowań sądowych – wczoraj, dziś, jutro*, red. D. Gil, E. Kruk, Lublin 2015, s. 199–214.

f) Orzecznictwo karno-administracyjne Polski Ludowej

Badając prawo wykroczeń Polski Ludowej poddałem analizie praktyczną stronę funkcjonowania orzecznictwa w sprawach o wykroczenia w okresie stalinowskim i epoce gomułkowskiej. W szerokim zakresie wykorzystałem zgromadzone w Instytucie Pamięci Narodowej materiały archiwalne, które dotychczas nie były udostępnione badaczom prawa okresu powojennego. Uzyskane archiwalia pozwoliły na twórcze rozwinięcie ustaleń poczynionych przez przedstawicieli nauki prawa wykroczeń, którzy z racji oparcia się wyłącznie na materiałach drukowanych nie mogli przedstawić pełnego obrazu praktyki orzecznictwa karno-administracyjnego. Efektem badań były następujące publikacje:

- 1) *Problem chuligaństwa w orzecznictwie karno-administracyjnym Polski Ludowej (1952–1989)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2008, t. LX, z. 2, s. 179–202.
- 2) *Orzecznictwo karno-administracyjne w zakresie dostaw obowiązkowych płodów rolnych w Polsce Ludowej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2009, t. VIII, s. 189–222.
- 3) *Orzecznictwo karno-administracyjne w walce z alkoholizmem w okresie gomułkowskim*, „Z Dziejów Prawa” 2011, t. 4, s. 249-279.
- 4) *Przełom roku 1956 w Polsce a orzecznictwo karno-administracyjne*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2011, nr 11.4, s. 277–305.
- 5) *Wykroczenia drogowe w praktyce orzecznictwa karno-administracyjnego okresu gomułkowskiego*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2012, t. XI, s. 315–349.
- 6) *Polityczne uwarunkowania orzecznictwa karno-administracyjnego Polski Ludowej*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2014, t. XVII, s. 211–232.

g) Wymiar sprawiedliwości Polski Ludowej

W ramach zainteresowań prawem Polski Ludowej opublikowałem także artykuły poświęcone procesowi kształtowania się wymiaru sprawiedliwości w pierwszych latach okresu powojennego:

- 1) *Prokuratura Polski Ludowej na tle założeń prokuratury typu socjalistycznego*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2005, t. III, s. 81–100.
- 2) *Pierwsze lata ludowej sprawiedliwości. Uwagi o książce Anny Machnikowskiej, Wymiar sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1950*, (wspólnie z D. Maksimiuk) „Czasopismo Prawno–Historyczne” 2009, t. LXI, z. 1, s. 361–375.
- 3) *Ministerstwo Sprawiedliwości u progu planu 6-letniego. Dokument archiwalny*, „Miscellanea Historico–Iuridica” 2008, t. VI, s. 171–183.

6) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Jako kierownik projektu realizowałem grant badawczy własny z NCN pt. *Prawo karno-administracyjne Polski Ludowej (1951-1971)*. Grant zakończony w 2015 r. i rozliczony. W ramach grantu przeprowadziłem m.in. kwerendy badawcze w Max–Planck–Institut für ausländische und internationale Strafrecht we Freiburgu oraz na Wydziale Prawa Uniwersytetu Karola w Pradze.

19 marca 2015 r. został złożony wniosek (nr 286129) o grant zespołowy w ramach konkursu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – Moduł „Tradycja” 1.a. – Edycja materiałów Komisji Kodyfikacyjnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1956–1970. Zgodnie z wnioskiem miałem być jednym z dwunastu wykonawców merytorycznych projektu, którzy rekrutowali się spośród pracowników naukowych Wydziałów Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytetu Śląskiego. Celem projektu była krytyczna edycja materiałów źródłowych obejmująca projekty wszystkich aktów prawnych stworzonych przez Komisję Kodyfikacyjną, które znajdują się w zasobach Archiwum Akt Nowych. Projekt nie zyskał wystarczającej liczby punktów w konkursie, do którego zgłoszono 520 wniosków.

7) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

1. *Podstawy materialne państwa do XX w.* XX Ogólnopolski Zjazd Katedr Historycznoprawnych, Szczecin 23–26 września 2004 r. (wystąpienie: *Ochrona interesów majątkowych państwa w działalności prokuratorskiego nadzoru ogólnego w Polsce Ludowej*, publikacja).
2. Konferencja naukowa *Jednostka a państwo na przestrzeni wieków*, Białystok 30–31 maja 2005 r. (wystąpienie *Jednostka w działalności prokuratorskiego nadzoru ogólnego w Polsce Ludowej*, publikacja).
3. *Cuius regno, eius religio?* XXI Ogólnopolski Zjazd Katedr Historycznoprawnych, Lublin 20–23 września 2006 r. (wystąpienie *Działalność duszpasterska Kościoła katolickiego w świetle prawodawstwa i praktyki władz okresu gomułkowskiego*, publikacja).
4. IV Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego, Białystok 26–27 września 2007 r. (wystąpienie *Przepisy wyznaniowe w konstytucjach II Rzeczypospolitej*, publikacja).
5. Konferencja naukowa *Culpa et poena*, Kraków 11–13 marca 2008 r. (wystąpienie *System kar w prawie wykroczeń Polski Ludowej*, publikacja).
6. Sommerkurs für europäische Rechtsgeschichte, organizowany przez Max –Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte we Frankfurcie nad Menem 12–17 lipca 2009 r. (wystąpienie: *Die Entwicklung der Rechtspflege im Verwaltungsstrafrecht in Polen nach dem Zweiten Weltkrieg*).
7. *Prawo na przełomie epok.* XXIII Ogólnopolski Zjazd Historyków Państwa i Prawa, Zegrze 17–19 września 2010 r. (wystąpienie *Przełom roku 1956 w Polsce a orzecznictwo karno–administracyjne*, publikacja).
8. V Międzynarodowe Sympozjum Dziejów Biurokracji, Toruń 22–24 czerwca 2012 r. (wystąpienie *Aparat biurokratyczny orzecznictwa karno–administracyjnego Polski Ludowej*, publikacja).
9. *Prawo a polityka. Polityczne uwarunkowania prawa a prawne uwarunkowania polityki.* XXIV Ogólnopolski Zjazd Historyków Prawa, Łódź 17–18 września 2012 r. (wystąpienie *Polityczne uwarunkowania orzecznictwa karno–administracyjnego Polski Ludowej*, publikacja).

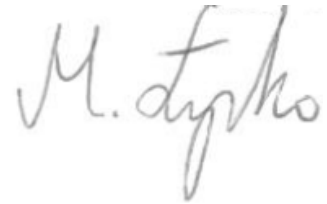
10. Międzynarodowa konferencja naukowa *Prawo i Życie*, Białystok 15–16 listopada 2012 r. (wystąpienie *Orzecznictwo karno-administracyjne Polski Ludowej wobec problemów życia codziennego*).
11. Ogólnopolska konferencja naukowa *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, Stalowa Wola 11 marca 2013 r. (wystąpienie *Środki zaskarżania orzeczeń karno-administracyjnych w Polsce Ludowej*, publikacja).
12. *(Wo)men in Legal History*. XIX th Annual Forum Association of Young Legal Historians, Lille – Ghent 15–18 maja 2013 r., wystąpienie: The legal situation of women in the 2nd Republic of Poland (wystąpienie złożone do publikacji, artykuł uzyskał pozytywną recenzję)
13. Ewolucja prawa. II Ogólnopolskie Sympozjum Historyków Państwa i Prawa, Katowice 19 września 2013 r. (wystąpienie *Ewolucja systemu kar w prawie wykroczeń Polski Ludowej*).
14. Ogólnopolska konferencja naukowa *Prawo a literatura*, Białystok 6 grudnia 2013 r. (wystąpienie *Problem chuligaństwa w Polsce Ludowej na przykładzie powieści Leopolda Tyrmanda „Zły”*).
15. *Nauka i nauczanie prawa w przeszłości i współcześnie*. XXV Ogólnopolski Zjazd Historyków Prawa, Kraków 22–25 września 2014 r. (wystąpienie *Udział doktryny w pracach nad kodyfikacją prawa wykroczeń w Polsce Ludowej*, publikacja).
16. Ogólnopolska konferencja naukowa *Role uczestników postępowań sądowych – wczoraj, dziś, jutro*, Sandomierz 13 kwietnia 2015 r. (wystąpienie *Obwiniony jako uczestnik postępowania w sprawach o wykroczenia – wczoraj i dziś*, publikacja).
17. VI Międzynarodowe Sympozjum Dziejów Biurokracji, Kazimierz Dolny 26–27 września 2015 r. (wystąpienie *Wpływ czynnika biurokratycznego na orzecznictwo karno-administracyjne Polski Ludowej*).
18. Ogólnopolska konferencja naukowa *Historia państwa i prawa – w kręgu aktualnych kierunków badań*, Łódź 25 kwietnia 2016 r. (wystąpienie *Prawo wykroczeń Polski Ludowej jako przedmiot badań historycznoprawnych*).
19. *History of Legal Sources: The Changing Structure of Law*. XXII th Annual Forum Association of Young Legal Historians, Belgrad 6–8 maja 2016 r., (wystąpienie *Forms of law-making in Poland in the 20th century*).

20. Międzynarodowa konferencja naukowa *Rodzina a prawo w cywilizacji chrześcijańskiej*, Supraśl 19–21 maja 2016 r. (wystąpienie *Odpowiedzialność karna rodziców w prawie wykroczeń Polski Ludowej*).

21. *Culture, Identity and Legal Instrumentalism*. 4 th Biennial Conference of European Society for Comparative Legal History, Gdańsk – Gdynia 28 czerwca–1 lipca 2016 r. (wystąpienie *Political circumstances of adjudicating on petty offences in the People's Republic of Poland*).

8) Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową

W 2010 roku otrzymałem nagrodę Rektora Uniwersytetu w Białymstoku za pracę naukową.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "M. Lypko". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.